

PLAN ODNOWY MIEJSCOWOŚCI WIELGOMŁYNY na lata 2008-2015

WYKONAŁA FIRMA:

EUROOLA ALEKSANDRA KRZYWIK

RADOMSKO

UL.KOŚCIUSZKI 6 P.111

TEL .607 29 25 21

Styczeń 2008

Spis treści

1. USYTUOWANIE MIEJSCOWOŚCI WIELGOMŁYNY.....	3
2. Wstęp.....	4
3. Dane ogólne dotyczące Wielgomłyn.....	5
3.1 Położenie, powierzchnia, ludność.....	5
3.1.1 Położenie.....	5
3.1.2 Powierzchnia.....	6
3.1.3 Ludność.....	6
3.2 Środowisko przyrodnicze.....	7
3.2.1 Położenie miejscowości na tle jednostek fizyczno - geograficznych.....	7
3.2.2 Flora i fauna.....	7
3.2.3 Turystyka, agroturystyka.....	8
3.3 Potencjał gospodarczy miejscowości.....	8
3.3.1 Zasilanie energetyczne	8
3.3.2 Uwarunkowania produkcji rolnej.....	9
4. Zagospodarowanie przestrzenne.....	9
4.1 Uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego.....	9
4.1.1 Zasoby wodne.....	9
4.1.2 Ochrona powietrza.....	10
4.1.3 Hałas.....	10
4.1.4 Promieniowanie elektromagnetyczne niejonizujące i o ekstremalnie niskiej częstotliwości.....	11
4.1.5 Zagrożenia chemiczne.....	11
4.1.6 Odpady komunalne.....	11
4.2 Sytuacja społeczno - kulturalna miejscowości Wielgomłyny.....	11
4.2.1 Podstawowe informacje na temat Wielgomłyn.....	11
4.2.2 Historia Wielgomłyn.....	12
4.2.3 Szkolnictwo, kultura	17
4.2.4 Wielgomłyny dziś	21
5. Analiza SWOT.....	24
5.1 Położenie, środowisko naturalne.....	24
6. Kierunki rozwoju miejscowości Wielgomłyny.....	26
7. Podsumowanie.....	26
8. Działania na rzecz rozwoju miejscowości Wielgomłyny.....	27
9. Opis planowanych zadań inwestycyjnych w kolejności wynikającej z przyjętych priorytetów.....	28

1. USYTUOWANIE MIEJSCOWOŚCI WIELGOMŁYNY

Położenie miejscowości Wielgomłyny pokazuje poniższa mapka

Powierzchnia - 6,39 km²

Ludność – 883 osób (na dzień 31.12.2007)

2. Wstęp

Opracowując powyższą dokumentację zachowano zgodność z obowiązującymi dokumentami programowymi, a w szczególności z :

- Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Wielgomłyny na lata 2007-2013
- Wieloletnim Programem Inwestycyjnym na lata 2008-2010
- Strategii Rozwoju Gminy Wielgomłyny.

w opracowaniu korzystano z :

- materiałów Urzędu Gminy w Wielgomłynach
- strony internetowej Urzędu Gminy Wielgomłyny
- Zapisków Stanisława Nagadusia – mieszkańca Wielgomłyn
-
- Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego, Warszawa 1880
- "Wielgomłyny gmina nad Pilicą" – opracowanie wydane na zlecenie Zarządu Gminy w Wielgomłynach w roku 1995.
- Opracowań związanych z projektem „Przygotowanie infrastruktury obszaru rekreacyjnego w zlewie Pilicy”
- Znowelizowanej Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego na lata 2007 -2015
- Planu Rozwoju Lokalnego Powiatu Radomszczańskiego (2004r.)
- Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007-2020.
- Programu Ochrony Środowiska Powiatu Radomszczańskiego (2003r.)

Plan Odnowy Miejscowości jest dokumentem uchwalanym przez zebranie wiejskie oraz uchwałą Rady Gminy w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości.

3. Dane ogólne dotyczące Wielgomłyn

3.1 Położenie, powierzchnia, ludność.

3.1.1 Położenie

Miejscowość Wielgomłyny położona jest w gminie Wielgomłyny, powiecie radomszczańskim, województwie łódzkim.

Wielgomłyny sąsiadują z następującymi miejscowościami:

- Nietośpielinem
- Myśliwczowem
- Krzętowem
- Rudką
- Kruszyną
- Zagórzem

Wielgomłyny znajdują się w niewielkiej odległości od dwóch dużych ośrodków miejskich i zarazem przemysłowych: Radomsko – 25 km (woj. łódzkie), Częstochowa – 63 km (woj. śląskie) oraz mniejszej Włoszczowa – 27 km (woj. świętokrzyskie).

Miejscowość posiada bardzo dobre połączenie drogowe z powyższymi miastami oraz połączenia autobusowe z Radomskiem, Przedborzem.

W Wielgomłynach znajdują się podstawowe władze gminne oraz urzędy takie jak:

- Urząd Gminy
- Urząd Pocztowy.

W miejscowości znajdują się również:

- Publiczna Szkoła Podstawowa
- Publiczne Gimnazjum
- Kościół i Klasztor Ojców Paulinów
- Gminna Biblioteka
- Gminny Ośrodek Kultury
- Gminny Ośrodek Zdrowia
- Hala Sportowo – Widowiskowa

- dwie stacje paliw
- Spółdzielnia Kółek Rolniczych
- Weterynaria
- Bank Spółdzielczy Ziemi Piotrkowskiej o. w Wielgomłynach
- Bank Spółdzielczy w Radomsku o. w Wielgomłynach
- Spółdzielnia Mieszkaniowa
- Spółdzielnia Samopomoc Chłopska w Zakrzewie oddział w Wielgomłynach
- Stacja ujęcia wody pitnej
- Oczyszczalnia ścieków
- Zlewnia mleka
- Piekarnia.
- liczne sklepy i bary
- cmentarz parafialny

3.1.2 Powierzchnia

Miejscowość Wielgomłyny zajmuje powierzchnię 6,39 km², co stanowi 5,32 % powierzchni gminy oraz 0,45% powierzchni powiatu radomszczańskiego.

3.1.3 Ludność

Ilość mieszkańców w kolejnych latach przedstawia poniższa tabela

Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Liczba ludności (osób)	909	913	915	907	888	880	885	880	883

Źródło: Dane otrzymane z Urzędu Gminy Wielgomłyny.

Analizując powyższe dane widzimy jeden podstawowy problem, z jakim mamy do czynienia w wielu wsiach w Polsce - spadek ilości mieszkańców- ujemna dynamika demograficzna.

W ciągu 9 lat ilość mieszkańców wsi zmniejszyła się o 3%. Wynika to z faktu, iż obecnie w Polsce obserwujemy spadek ilości urodzeń dzieci, jak również z faktu, iż młodzi ludzie w ostatnich latach migrują z wsi do miast lub też szukając lepszego życia - wyjeżdżają z kraju.

3.2 Środowisko przyrodnicze.

3.2.1 Położenie miejscowości na tle jednostek fizyczno - geograficznych

Wg podziału fizyczno - geograficznego Polski J. Kondrackiego przedmiotowy teren w całości leży w prowincji Wyżyn Polskich w podprowincji Wyżyna Małopolska. Wielgomłyny należą do mezoregionu Niecki Włoszczowskiej, która w całości wchodzi w skład makroregionu zwanego Wyżyną Przedborską.

3.2.2 Flora i fauna

Zasadniczy zrąb flory obszaru gminy Wielgomłyny, a co za tym idzie miejscowości Wielgomłyny, tworzą gatunki wielu elementów geograficznych, wśród których dominujący charakter mają rośliny szeroko rozpowszechnione w północnej i środkowej Europie. Wiele jest tu gatunków o charakterze euro-syberyjskim (borówka czarna, siódmaczek leśny inne gatunki runa leśnego lasów sosnowych i mieszanych; z drzew: sosna zwyczajna i jarzab pospolity). Na wilgotnych łąkach, bagnach i torfowiskach spotyka się wiele roślin północnych (skrzyp błotny, turzyce bagienna, kilka gatunków mchów, gwiazdnice długolistną i bagno zwyczajne). Najliczniej jednak reprezentowane są gatunki mające swoje centrum występowania w Europie Środkowej (dąb szypułkowy, lipa szerokolistna i klon zwyczajny; z roślin zielnych należy wymienić: turzycę palczastą, zawilec gajowy i szczyr trwały).

Świat zwierząt nie jest bogaty. Można tu wymienić gatunki szeroko upowszechnione na kontynencie euroazjatyckim (ssaki: zając szarak, kuna leśna, sarna, dzik; z ptaków: kuropatwa, bażant, kilka gatunków kaczek, sójka, dzwonec, świergotek łąkowy i drzewny, słowik rdzawy, kulczyk i dzięcioł). Występują też gatunki o charakterze południowym, reprezentowane głównie przez bogaty świat owadów, a wśród kręgowców: chomiki i nietoperze.

3.2.3 Turystyka, agroturystyka

Obiekty turystyczno- rekreacyjne w miejscowości i na jej obrzeżach:

- a) Part krajobrazowy w Przedborzu oraz otulina paku
- b) rezerwat Piskorzaniec
- c) rezerwat przyrody Góra Chełmo
- d) obszary rekreacyjne w Krzętowie
- e) akweny wodno- wędkarskie Rudka, Niedośpielin, Borowiec, Bogusławów
- f) obszary leśne na południowo - wschodnich obrzeżach
- g) Zespół Klasztorny Wielgomłyny.
- h) Zespół parkowo -dworski e Sokolej Górze
- i) Zespół parkowo -dworski w Odrowążu
- j) Kościół modrzewiowy w Niedośpielinie
- k) Park krajobrazowo - widowiskowy rzeki Widawki

Nad Wielgomłynami przebiega krajowy korytarz ekologiczny (przelot ptaków) oraz obszar węzłowy o znaczeniu krajowym – Obszar Przedborski K 18.

3.3 Potencjał gospodarczy miejscowości.

3.3.1 Zasilanie energetyczne

Miejscowość Wielgomłyny jest zasilana ze stacji zasilającej 110/15 kV GPZ Radomsko-Południe. Sieć energetyczna i stacje transformatorowe zabezpieczają potrzeby mieszkańców Wielgomłyn.

3.3.2 Uwarunkowania produkcji rolnej

Warunki klimatyczne:

średnia roczna temperatura	7.6 C
wielkość opadów atmosferycznych	625 mm/rok
wartości średnie prędkości wiatru	1m/s
średni roczny okres wegetacji	ok. 210 dni
pokrywa śnieżna utrzymuje się przez	52 dni w roku,

Na obszarze miejscowości znajdują się gleby pszenne dobre (IV kl.).

Sołectwo Wielgomłyny zajmuje powierzchnię 639,66 ha

w tym:

- grunty orne 449,92 ha
- sady 10,63 ha
- łąki 46,89 ha
- pastwiska 30,63 ha
- lasy 48,17 ha
- wody 5,43 ha
- drogi 17,69 ha
- tereny zabudowane 23,56 ha
- nieużytki 4,58 ha
- tereny różne 2,16 ha.

4. Zagospodarowanie przestrzenne

4.1 Uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego

4.1.1 Zasoby wodne

Miejscowość leży na terenach, pod którymi znajduje się Główny Zbiornik Wody Pitnej nr 409. Jest to struktura hydrogeologiczna o znaczeniu ponadregionalnym. W związku z powyższym teren zalicza się do obszaru wysokiej ochrony wód pitnych.

Ponad tym obszarem rozciąga się Czwartorzędowy poziom wodonośny związany z doliną Pilicy. Głębokość zwierciadła struktury wodonośnej jest niewielka - średnio ok. 5m. Ze względu na brak naturalnej izolacji, do wód tych przenikają zanieczyszczenia z powierzchni (głównie nawozy sztuczne i naturalne). Średni odpływ jednostkowy tych zasobów wodnych ocenia się na 6 l/s km². Ocenia się, że tereny południowo- wschodniej części powiatu radomszczańskiego (w tym miejscowości Wielgomłyny) należą do najzasobniejszych w wody powierzchniowe terenów województwa łódzkiego.

Do niedawna było to główne źródło wody pitej.

Sytuacja zmieniła się po zbudowaniu studni głębinowej o wydajności hydroforni: 680 m³/dobę i 31 m³/godzinę. Średnie wykorzystanie mocy ujęcia to ok 20-25 %.

Wody powierzchniowe.

Przez Wielgomłyny przepływa rzeczka Biestrykówka-lewobrzeżny dopływ Pilicy. Po opuszczaniu terenów Wielgomłyn ciek ten zasila kilka zbiorników wodnych. Koryto Bieszczykówki na terenach Wielgomłyn jest częściowo uregulowane.

Rzeka nie stanowi istotnego zagrożenia powodziowego. Jest odbiornikiem oczyszczonych ścieków komunalnych z oczyszczalni Wielgomłyny. Wody Bieszczykówki przez większość roku posiadają III klasę czystości. Główne zanieczyszczenia to fosforany i związki biogenne.

Na terenie Wielgomłyn funkcjonuje mechaniczno - biologiczna oczyszczalnia o wydajności 160 m³/dobę obecnie wykorzystana w ok. 30%.

4.1.2 Ochrona powietrza

Miejscowość Wielgomłyny pod względem czystości powietrza należy do III klasy (najwyższa klasa czystości) we wszystkich ocenianych parametrach. Niewielkie zanieczyszczenia (poniżej dopuszczalnych) pochodzą z pieców grzewczych opalanych węglem.

4.1.3 Hałas

Miejscowość Wielgomłyny leży na terenach zaliczanych do strefy „pełny komfort akustyczny” -poziom dźwięków w dzień jest niższy niż 50 dB.

4.1.4 Promieniowanie elektromagnetyczne niejonizujące i o ekstremalnie niskiej częstotliwości

Na obszarze Wielgomłyn nie występują źródła niekorzystnej emisji elektromagnetycznej niejonizujące i o ekstremalnie niskiej częstotliwości.

4.1.5 Zagrożenia chemiczne

Wielgomłyny można zaliczyć do terenów bezpiecznych od zagrożeń chemicznych. Największym zagrożeniem w przyszłości mogą być eternitowe pokrycia dachowe (po ok. 50 latach użytkowania eternit zaczyna intensywnie pylić).

4.1.6 Odpady komunalne

Szacuje się, że w miejscowości Wielgomłyny roczna ilość odpadów komunalnych wynosi ok. 100 ton w przeliczeniu na objętość wynosi to ok. 500 m³.

4.2 Sytuacja społeczno - kulturalna miejscowości Wielgomłyny

4.2.1 Podstawowe informacje na temat Wielgomłyn

Wieś Wielgomłyny należy do najstarszych siedlisk ludności na obszarze gminy. Początki datuje się na XI wiek, nazwę wsi Wielgomłyny wymienia się w Kronikach Kurzelowskich z 1369 r.

Wielgomłyny to duża, nowoczesna wieś. Na jej terenie wybudowanych zostało 8078 m kanalizacji, znajduje się hydrofornia oraz 8000 m wodociągów.

Mieszkańcy mają dostęp do usług telefonicznych za pośrednictwem telefonów stacjonarnych z TP.S.A oraz mobilnych z takich sieci jak: PLUS GSM, ERA. Orange, Play.

Oprócz tego mieszkańcy mają możliwość skorzystania z takich usług jak: neostrada czy internet doprowadzany drogą radiową.

4.2.2 Historia Wielgomłyn

Wielgomłyny wieś stara, gminna, położona w dolinie nad rzeką Biestrzykówką. Pierwsze wzmianki pochodzą z 1369 roku, z dokumentu dotyczącego kolegiaty w Kurzelowie. Z kolei pierwsza wzmianka na temat istnienia parafii pochodzi z 1400 roku, jednak parafia istniała wcześniej – prawdopodobnie w XII wieku. Pierwszy kościół, a właściwie drewniana kaplica powstała prawdopodobnie za czasów pierwszych Piastów, kiedy na ziemiach polskich zaczęło rozwijać się chrześcijaństwo.

Zmieniały się obrazy życia wsi i okolicy. Jan Długosz historyk polski, który żył w latach 1415 – 1480 w zapiskach kronikarskich pisał o Wielgomłynach.

Miejscowość Wielgomłyny wchodziła w skład Ziemi Łęczyckiej, następnie Sieradzkiej. Ziemia Sieradzka sięgała do rzeki Pilicy. Wzmianka u Jana Długosza nadmieniona o Wielgomłynach dotyczyła rodziny Koniecpolskich.

Wspomniano, że w skład ich dóbr wchodziła posiadłość „Wielgi Młyn” oddalona o trzy mile od Koniecpola, głównej siedziby tejże rodziny. Jakub Koniecpolski i matka jego Dorota z Sienna wzniesli tu w latach 1465-66 kościół murowany (na miejscu dawnego drewnianego). Klasztor zamieszkały przez siedmiu zakonników został oddany paulinom z Jasnej Góry w 1468 roku.

Fot. Klasztor o. Paulinów w Wielgomłynach

Źródło: Strona internetowa www.wielgomlyny.pl

Pierwotna budowla kościoła miała formę gotycką, później kilkakrotnie przebudowywany na przestrzeni XVII-XVIII wieku na styl barokowy. Pod kościołem znajdują się sklepione lochy.

Do dziś zachowało się wiele cennych zabytków i fragmentów architektonicznych, takich jak:

- portal gotycki w kruczganku (XV w.) ,
- kamienne nadproże przed wyjściem z refektarza (XV wiek),
- ołtarz gotycki (XV w.),
- kamienna chrzcielnica gotycka (XV w.)
- Pieta – drewniana rzeźba polichromowana z 1430 roku.

W kościele znajduje się nagrobna płyta Jana Koniecpolskiego i jego synów Jana oraz zmarłego w 1475 roku rycerza Przedbora. Jan Koniecpolski, brat Przedbora zmarł w 1455 roku. Pochowany został w swoim majątku w Wielgomłynach.

Obok kościoła stoi murowana dzwonnica z XVIII wieku w której umieszczone są dwa XV – wieczne dzwony.

Zabytki te świadczą o tym, że w Wielgomłynach lub ich sąsiedztwie musiał działać zakład, lub zakłady rzemieślnicze zajmujące się obróbką kamienia.

Ze starych przekazów ustnych na obecnej ulicy Zagórskiej w Wielgomłynach osadzeni byli jeńcy wojenni, najprawdopodobniej pochodzenia tureckiego i tatarskiego. Zatrudnieni byli przy budowie kościoła. Wydobywali kamień wapienny w miejscu, gdzie są obecnie zarośla orzechów laskowych. Do dziś istnieją doły i wyrobiska po wydobywym kamieniu. Przenosili go na plecach w specjalnych nosiłkach. Przy drodze do Zagórza pobudowane mieli specjalne budynki, w których mieszkali. Do dziś ten teren mieszkańcy nazywają „Niewola”

Wspomnieć należy, że wielgomłyńska biblioteka klasztorna była zasobna w książki. Samuel Linde wywiózł z Wielgomłyn do Warszawy 661 książek. W ten sposób wielgomłyńskie skarby, jakimi były książki powędrowały do Warszawy.

Na placu przy kościele rośnie ponad 900-letni dąb o obwodzie ok. 650 cm. Jest to pomnik przyrody, pamięta księdza Augustyna Kordeckiego, który w latach 1649-1652 był przeorem zakonu w Wielgomłynach.

Ukazem carskim w roku 1864 zostały utworzone gminy wiejskie. Władzę nad wsiami odebrano z rąk wójtów, dziedziców. Wprowadzono formę jednowioskowej gromady i kilkuwioskowej gminy. Od ukazu carskiego, to jest od roku 1864, w Królestwie Polskim wójtami gmin byli już chłopi. Pierwszym wójtem w gminie Wielgomłyny był Józef Jędrzejczyk, następnie Ludwik Otoliński i Szymon Mroziński. którzy kolejno sprawowali te funkcje do 1916 roku. W latach 1916-1919 Wójtem był Franciszek Dębski, od 1919 do 1923 r Karol Pawlus, od 1923 do 1930 Ignacy Wajda, od 1930 do 1939 roku Stefan Klimczyk z Myśliwczowa. W 1939 roku, krótko funkcje pełnił Franciszek Milc z Karczowa. Od 1939 do 1942 roku Krystian Messerschrielt z Bogusławowa, od 1942 – 1945 Albin Fredrich z Bogusławowa. W 1945 roku bardzo krótko pełnił funkcje wójta Władysław Wójcik z Niedośpielina. Od 1945r. do 1947 funkcje Wójta pełnił Antoni Korpas z Wielgomłyn, a następnie Bolesław Janus z Myśliwczowa, Józef Bukowski, Jan Kubasiak z Niedośpielina. Od 1967 do 1972 roku Marian Bakalarz z Rudki. Od 1973 roku wprowadzono w urzędach gmin stanowisko Naczelnika Gminy. Funkcje naczelników gminie Wielgomłyny pełnili Kazimierz Szcześniak w latach od 1973r do 1984r. Jerzy Bożek od 1985 do 1990r. Od 1990r do chwili obecnej funkcję Wójta pełni Bogdan Witaszczyk.

Od chwili utworzenia władzy administracyjnej której siedzibą była miejscowość Wielgomłyny gminą zarządzało 19 wójtów.

Na murze klasztornym (od strony rynku) znajdują się tablice upamiętniające rocznice odsieczy wiedeńskiej i odzyskania niepodległości. Od dawna przez Wielgomłyny od

Przedborza prowadzi szlak pielgrzymki warszawskiej na Jasną Górę. Pątnicy z Kompanii Warszawskiej (zmierającej na 15 sierpnia do Częstochowy) zatrzymują się w Wielgomłynach i okolicznych wsiach na noc. Przed laty w pielgrzymce na Jasną Górę wziął udział pisarz Władysław Stanisław Reymont, który w swojej książce opisał Wielgomłyny i orkiestrę jaka przywitała Kompanię.

Na początku naszej państwowości, przy ważnych szlakach handlowych wyrastały na ziemiach polskich przysadziste budynki, które służyły za noclegi kupcom, rycerzom czy wędrującym rzemieślnikom.

Charakterystyczny Rynek (niegdyś własność klasztorna) z uliczkami biegnącymi w „cztery strony świata” miał być w zamyśle podwaliną do rozwoju wsi i przekształceniu jej w miasto. Swego czasu na rynku w każdy poniedziałek odbywały się targi. Tradycja ta zachowała się do dziś.

W 1818 roku natrafiamy na wzmiankę o istnieniu tutaj szpitala dla ubogich, zapewne szpitalika kościelnego założonego przez Ojca Gołkowskiego, prowincjała paulinów. Według lustracji Wielgomłyn w „Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego”, znajdował się urząd gminny, pięć klas początkowych, cegielnia, papiernia, siedem młynów wodnych, wielka gorzelnia i browar piwny.

Po II wojnie światowej dawne karczmy zastąpiła jedna gospoda ludowa należąca do Gminnej Spółdzielni, która zlokalizowana była w Rynku w budynku Adama Grucy.

W klasztorze w roku 1908 doszło do założenia przez ks. Milewskiego spółdzielni oszczędnościowo – pożyczkowej. Zakon jednocześnie udostępnił lokal do tego celu. Na początku instytucja pomagała chłopom w walce ekonomicznej, a także politycznej z zaborcą. W okresie 20-lecia międzywojennego pomagano w odbudowie odrodzonej Ojczyzny, a później – rolnikom w pokonywaniu skutków wielkiego kryzysu gospodarczego. Lata II wojny światowej to okres przerwy w działalności spółdzielni.

Chlubną historią zapisało się kilku mieszkańców wsi Wielgomłyny, którzy w okresie II wojny światowej walczyli w 7 Dywizji AK. Nazwiska upamiętnione są w książkach Zbigniewa Zielińskiego pt. „Walczyli o Wolność Polski”, „ Jedni z najdzielniejszych”, „7 dywizja Armii Krajowej”.

Budowniczo wielgomłyńskiego Rynku projektowali go pod kątem miasta - jest czworoboczny z dużym placem pośrodku i drogami prowadzącymi w cztery strony świata. Nic z tych planów nie wyszło - Wielgomłyny miastem nie zostały, czemu przeszkodziła obecność prężnego niegdyś miasteczka Przedborza. Przed laty w każdy poniedziałek centralny plac zapełniał się wozami konnymi i przekupkami.

Ciężko Wielgomłyny doświadczyła II wojna światowa - większość mieszkańców pochodzenia żydowskiego Niemcy wywieźli w 1942 roku do Treblinki. W maju 1944 roku Anglicy zrzucili w Wielgomłynach (placówka nr 2) broń dla Obwodu Radomsko. Akcją zrzutu i przejęcia broni kierował ppor. "Jerzy".

Przed wojną posterunkowym Policji Państwowej w Wielgomłynach był pochodzący z Pławna Antoni Nowakowski (ur. 1898r.). Zamordowany został w Katyniu, w 1940 roku. W podobnych okolicznościach życie stracili też: pochodzący z Wielgomłyn policjant, Ignacy Bąbka (1905-1940) i urodzony w 1890 roku Walenty Zuterek, oficer Wojska Polskiego. Rosjanie zamordowali też urodzonego w 1904 roku Stanisława Zatońskiego, nauczyciela szkoły powszechnej w Wielgomłynach. Posiadał on stopień podporucznika rezerwy piechoty.

Wyzwolenie nastąpiło w styczniu 1945 roku. Nie miały tu jednak miejsca większe starcia z wycofującymi się Niemcami. Po wojnie nastąpiła odbudowa gminy, powstała min. Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska posiadająca liczne sklepy, restaurację *Młyny*, masarnię i piekarnię (ul. Polna). Obecnie piekarnia stanowi własność prywatną. W gminie zaczął działać SKR (kółko rolnicze) i stacja benzynowa. W 1950 roku Wielgomłyny uzyskały połączenie autobusowe z powiatowym Radomskiem. Wprawdzie już przed wojną na tej trasie jeździły autobusy, jednak regularne „PKS-y” kursować zaczęły po wybudowaniu drogi asfaltowej. W latach sześćdziesiątych utwardzono drogi do Przedborza, Zagórza, Krzętowa, Rudki i Myśliwczowa. W 1963 roku wieś zelektryfikowano. Szosę w kierunku Rogów zbudowano w 1975 roku. Wówczas zaczęły tam jeździć autobusy Państwowej Komunikacji Samochodowej z Radomska. Wraz z rozwojem mechanizacji rolnictwa powstał w Wielgomłynach Państwowy Ośrodek Maszynowy „POM”, na jego bazie i Kółek Rolniczych w latach 1970-tych powstała Spółdzielnia Kółek Rolniczych. Zadaniem Spółdzielni Kółek Rolniczych było szybkie wprowadzanie postępu na wsi w zakresie: usług mechanizacyjnych, odnowy materiałów siewnych, oświaty rolniczej. W miarę rozwoju działalności oświatowej i usługowej na wsi wystąpiła potrzeba prowadzenia współpracy z kobietami zrzeszonymi w KGW. Z uwagi na rozległy teren, wieś Wielgomłyny podzielona była na dwa sołectwa, stąd powstały i dwa koła gospodyń wiejskich.

Wiele splendoru przysparzają naszej wsi artyści amatorzy. Malarstwo, tkactwo jest życiową pasją Witolda Smolarczyka; malarstwo, rzeźba w drewnie w gipsie i w kamieniu Mieczysława Życińskiego; malarstwo Zdzisława Tomczyka. Prace ich niejednokrotnie były wyróżniane na Wojewódzkich Konkursach Plastycznych w latach 1994 – 1998.

W Wielgomłynach w 1917 roku urodził się Stanisław Nowak – profesor doktor habilitowany medycyny. Napisał wiele prac z zakresu pediatrii. Od 1965 roku mieszkał w Łodzi, pełnił funkcję kierownika II Kliniki Pediatrii Akademii Medycznej. Za wybitne osiągnięcia na polu medycyny, Rada Państwa nadała mu w 1978 roku tytuł profesora nadzwyczajnego.

Duszą poetycką w Wielgomłynach był nauczyciel historii Pan Stanisław Nagaduś, który opisał piękną ziemię wielgomłyńską w swoich wierszach. Zbiór wierszy znajduje się w Gminnym Ośrodku Kultury w Wielgomłynach.

Jako historyk prowadził systematycznie zapiski. Notował ważniejsze wydarzenia w Wielgomłynach powstałe na przestrzeni lat 1955 -1990.

Jednym z wydarzeń z roku 1947 były „cuda wielgomłyńskie” gdzie na łące miała objawić się Matka Boska. Wydarzenie to obiegło cały kraj. Do Wielgomłyn ciągnęli wierni z całej Polski. Zbiór wydarzeń „Dzieje wielgomłyńskich okolic” również przekazał do GOK

Drugim nieocenionym poetą ludowym urodzonym w Wielgomłynach jest Pan Zdzisław Tomczyk. Spod jego pióra wyszło wiele legend wielgomłyńskich, np. „Diabeł i złoto”, „Południca”, „Opowieści babci Jagi”, „Kochać Cię nie przestanę”, „Legenda o Jadwidze”, „Nie chodź nocą nad stawem”, „Straszny więź”

Oprócz tego Pan Zdzisław Tomczyk napisał niezliczoną ilość wierszy.

4.2.3 Szkolnictwo, kultura

W Wielgomłynach znajdują się dwie szkoły - Publiczna Szkoła Podstawowa i Publiczne Gimnazjum. Obie placówki znajdują się w jednym kompleksie.

Fot. Publiczne Gimnazjum w Wielgomłynach

Źródło: Urząd Gminy Wielgomłyny

Fot. Publiczna Szkoła Podstawowa w Wielgomłynach

Źródło: Urząd Gminy Wielgomłyny

W 1998 r. rozpoczęto budowę hali sportowej, którą oddano do użytku 2 lata później. Oprócz uczniowskich zajęć sportowych odbywają się tam zawody, min. o puchar wójta, akademie i uroczystości gminne.

Fot. Hala Sportowo – Widowiskowa w Wielgomłynach

Źródło: Urząd Gminy Wielgomłyny

Nieopodal szkół w budynku Gminnej Biblioteki Publicznej mieszkańcy mają do dyspozycji księgozbiór liczący ok. 25 tysięcy woluminów.

W 1991 roku powstał Gminny Ośrodek Kultury . Działalność rozpoczął w budynku Urzędu Gminy w 4 pomieszczeniach. Do organizowania większych imprez kulturalnych służyła sala posiedzeń Urzędu Gminy. Prężna działalność trwała do 2004 roku.

Fot: Budynek z przeznaczeniem na GOK w Wielgomłyny

Źródło. Urząd Gminy Wielgomłyny

W GOK działała grupa teatralna, muzyczna, prowadzona była nauka języków obcych. Można było tutaj rozwijać zamiłowania recytatorskie, plastyczne, fotograficzne, komputerowe i sportowe. GOK prowadził również kawiarenkę internetową, obecnie wydaje gazetkę „Biuletyn Informacyjny”. Od 2004 roku część pomieszczeń GOK-u przeznaczono na biura Urzędu Gminy.

Fot. Kawiarenka internetowa w GOK

Źródło: Urząd Gminy Wielgomłyny

4.2.4 Wielgomłyny dziś

Na terenie wsi Wielgomłyny intensywnie rozwija się działalność gospodarcza, oświatowa, kulturalna.

Utworzone są 2 zespoły ludowe, które występują z własnym programem artystycznym na uroczystościach gminnych. Zespoły te zajmują się twórczością obrzędową, haftem, szydełkowaniem i robótkami na drutach. Znamienne dla tej wsi jest przeplatanie się tradycyjnej obrzędowości z nowymi obyczajami. Przetrwiała tutaj tradycja święcenia palm wielkanocnych, oraz „pierzawek” po zakończeniu darcia pierza, wróżb andrzejkowych, przebierańców w ostatki, śmigusa – dyngusa. Wiele nowego wniosły KGW do gminnych dożynek, oczepin weselnych i topienia marzanny. Wspólnie z Gminnym Ośrodkiem Kultury Koła Gospodyń Wiejskich organizują Dzień Kobiet, Dzień Matki, Dożynki

Obecnie Gminny Ośrodek Kultury w Wielgomłynach udostępnia sprzęt muzyczny, komputerowy, prasę, książki, wideo, gry klubowe i sportowe. Współpracuje z twórcami i poetami ludowymi, członkiniami kół gospodyń wiejskich, publicznymi szkołami podstawowymi i gimnazjum, ludowymi zespołami sportowymi, ochotniczą strażą pożarną, instytucjami, zakładami pracy i gminną radą młodzieży. Wydaje i prowadzi zbiory poezji i legend, historie Wielgomłyn i okolic, gazetkę lokalną i kronikę działalności kulturalnej.

W zależności od potrzeb mieszkańców GOK organizuje też kursy jak: muzyczny, tańca, prawa jazdy. Do stałych kół zainteresowań należą: recytatorskie, informatyczne, artystyczne, muzyczne i plastyczne. Ze względu na charakter rolniczy Gminy, wielkość środków budżetowych nie wystarcza na prawidłową, zgodną z oczekiwaniami naszego środowiska pracę ośrodka. Dlatego Kierownik Gminnego Ośrodka Kultury stara się o środki finansowe w miejscowych zakładach pracy i przeznacza je na działalność kulturalną.

Z uwagi na brak pomieszczeń współpraca z dziećmi i młodzieżą odbywa się na korytarzach. Zachodzi obawa, że z powodu braku pomieszczeń na działalność kulturalną, powoli będzie zanikać dotychczasowa prężna działalność ośrodka.

Rynek jako serce Wielgomłyn jest miejscem spotkań i punktem odniesienia dla mieszkańców. W ostatnim okresie prowadzona jest jego rewitalizacja, położono kostkę brukową w parku, uporządkowano zieleń i zamontowano nowe ławki. W 2008 r. ma zostać postawiony pomnik poświęcony 90 rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości.

Foto: Park w centrum Wielgomłyn.

Źródło: Urząd Gminy Wielgomłyny.

Wielgomłyny, chociaż miejscowość niewielka posiada sporą liczbę punktów handlowych, w których mieszkańcy mogą zrobić zakupy. Jest tu kilka sklepów spożywczych, sklepy przemysłowo-chemiczne, sklepy odzieżowe, Dom Handlowy, kiosk Ruchu, 2 banki, Poczta Polska, oraz 3 bary.

Na terenie Wielgomłyn działa Gminny Ośrodek Zdrowia. W GOZ pracuje dwóch lekarzy internistów, dwóch stomatologów, pediatra, ginekolog, jest też gabinet zabiegowy, punkt pobierania materiału do laboratorium analiz. Ośrodek zdrowia jest dobrze wyposażony w podstawowy sprzęt diagnostyczny. Budynek w którym mieści się Ośrodek przeszedł już remont. W budynku Ośrodka funkcjonuje prywatna apteka .

Kawiarenka Internetowa rozpoczęła działalność w GOK w Wielgomłynach w marcu 2005r. dzięki programowi IKONKA, polegającemu na uruchomieniu punktów

powszechnego dostępu do Internetu w bibliotekach publicznych. Punkty te nazwane są "Czytelniami Internetowymi". Głównym celem programu było zapewnienie jak najszerszej grupie społeczności lokalnej, łatwego, powszechnego i bezpłatnego dostępu do sieci. W ramach Programu „IKONKA” Ministerstwo Nauki i Informatyzacji wyposaża biblioteki w sprzęt komputerowy wraz z oprogramowaniem oraz zapewnia bibliotekarzom podstawowe szkolenia w zakresie wykorzystywania zasobów Internetu. Nasza czytelnia internetowa otrzymała bezpłatnie 3 komputery PC wyposażone w system operacyjny, pakiet biurowy i program antywirusowy oraz sprzęt sieciowy typu Wi-Fi.

5. Analiza SWOT

5.1 Położenie, środowisko naturalne

Mocne strony	Słabe strony
Obszary leśne	Brak docelowego systemu gospodarki odpadami
Korzystne położenie	Pokrycia dachowe eternitem (azbest)
Ciekawe obszary krajobrazowe	Wysoki odsetek zatrudnienia w rolnictwie
Atrakcyjne tereny turystyczno-rekreacyjne	Niekorzystna struktura wykształcenia
Mały stopień skażenia środowiska	Duże bezrobocie (również w rolnictwie)
Znaczne zasoby siły roboczej	Spadek przyrostu urodzeń
Silne poczucie lokalnej tożsamości	Ujemna migracja ludności
Aktywna postawa mieszkańców	
Efektywność inicjatyw społecznych	Niski standard dróg
Dobrze rozwinięta sieć dróg	Brak regulacji rzek
Dobra sieć połączeń komunikacyjnych	Brak bazy noclegowej
Dobrze rozwinięta sieć energetyczna, telefoniczna	Niedostateczna ilość wytyczonych szlaków i ścieżek turystycznych
Oczyszczalnia ścieków	Niechęć przyłączania się do kanalizacji
Dobrze rozwinięta i funkcjonująca infrastruktura kulturalna	
Dobrze rozwinięty handel artykułami spożywczymi	Brak sklepów branży budowlanej i usług
Zespół klasztorny	
Dobry stan środowiska naturalnego	Zagrożenia
Bliskość unikalnego w skali kraju koryta górnej Pilicy	Nieuregulowana gospodarka odpadami
Dostęp do środków z funduszy strukturalnych	Degradacja środowiska naturalnego
Promowanie miejscowości jako miejsca czystego ekologicznie	Wyludnianie się wsi
Wzrastający popyt na usługi turystyczno- rekreacyjne	Migracja ludzi młodych i wykształconych
Wzrost zainteresowania wypoczynkiem na wsi	Niestabilna polityka państwa wobec rolnictwa
Przychylność władz lokalnych	Brak znaczących inwestycji w sektorze rolno - spożywczym
Wzrost zatrudnienia w Radomsku	Wzrastające bezrobocie w rolnictwie
Stworzenie systemu zachęt i pomocy przy powstawaniu	Trudności w pozyskiwaniu środków

zakładów usługowych	
Rozwój przedsiębiorczości na terenach rolniczych	
Dostęp do środków unijnych	Brak tradycji korzystania z istniejących walorów
Tworzenie grup producenckich	Degradacja środowiska związana z działalnością człowieka
Programy rozwoju terenów wiejskich	
Środki pomocowe na inwestycje	
Środki pomocowe na szkolenia, kursy	
Wzrost zainteresowania aktywnym wypoczynkiem	
Wymiana młodzieży szkolnej połączona z aktywnym wypoczynkiem	

6. Kierunki rozwoju miejscowości Wielgomłyny

Analiza SWOT wskazuje na następujące kierunki rozwoju miejscowości

1. Rolnictwo
  - ekologiczne
  - hodowla trzody chlewnej i bydła mlecznego
2. Agroturystyka
3. Usługi
4. Oświata
5. Kultura

7. Podsumowanie

1. Nowoczesna wieś położona w centrum gminy i stanowiąca ośrodek władzy, szkolnictwa i kultury.
2. Wieś posiadające wieloletnie tradycje, wspaniałą historię
3. Wieś zagospodarowana gospodarczo, zwodociągowana, skanalizowana.
4. Wieś nastawiona na rozwój
5. Posiadające bardzo dobre zaplecze edukacyjne, kulturalne – znakomitych nauczycieli, osoby organizujące imprezy kulturalne,
6. Tradycje w działalności kulturalnej, ludowej

8. Działania na rzecz rozwoju miejscowości Wielgomłyny

1. Adaptacja i modernizacja budynku administracyjnego Gminy Wielgomłyny z przeznaczeniem na Gminny Ośrodek Kultury.
2. Budowa kanalizacji Wielgomłyny Kolonia – ulica Zagórska i Przedborska.
3. Budowa pomnika w Wielgomłynach upamiętniającego odzyskanie Niepodległości przez Polskę.
4. Modernizacja chodnika ul. Krzętowska, Wielgomłyny.
5. Budowa drogi dojazdowej, Wielgomłyny ul. Polna.
6. Budowa boiska sportowego w Wielgomłynach.
7. Organizacja kółek zainteresowań
8. Organizowanie szkoleń i kursów dla młodzieży i dorosłych
9. Organizowanie zajęć pozaszkolnych dla dzieci
10. Promowanie miejscowości poza granicami gminy
11. Tworzenie grup inicjatyw społecznych

9.Opis planowanych zadań inwestycyjnych w kolejności wynikającej z przyjętych priorytetów

Tabela nr 1. Matryca logiczna projektu

Tytuł projektu	Adaptacja i modernizacja budynku administracyjnego Gminy Wielgomłyny z przeznaczeniem na Gminny Ośrodek Kultury
Planowany okres realizacji	2007-2009
Priorytet zadania	1
Budżet projektu	722 000 zł. – budżet Gminy Wielgomłyny.
Cele bezpośrednie	Wykończenie budynku, zagospodarowanie terenu, instalacje wewnętrzne(elektryczna, wodna, CO, kanalizacyjna, teleinformatyczna), wyposażenie.
Wskaźnik przedsięwzięcia na Gminny Budynek z przeznaczeniem.	Ośrodek Kultury w Wielgomłynach
Rezultaty realizacji projektu	Ilość imprez kulturalnych odbywająca się w ciągu roku (Dzień Kobiet, Dzień Dziecka, Dożynki Gminne, Wystawy fotograficzne, malarskie, rzeźbiarskie, hafty, itp.) Ilość kółek zainteresowania dla dzieci i młodzieży Ilość osób korzystających z GOK-u – 300 osób miesięcznie
Źródło informacji	Urząd Gminy. Projekt zgodny z Planem Rozwoju Lokalnego, oraz Strategią Rozwoju Gminy Wielgomłyny.
Opis działania, założenia i zagrożenia	Gmina Wielgomłyny od wielu lat proponuje swoim mieszkańcom wiele zajęć związanych z kulturą i rekreacją. Przez

wiele lat na terenie gminy działały:

- 1.Kółko fotograficzne
- 2.Koło plastyczne
- 3.Koło artystyczne
- 4.Koło gospodyń wiejskich
- 5.Bilard, gry sprawnościowe, planszowe itp.
- 6.Nauka języków obcych.

W 1992 został oddany w stanie surowym budynek Urzędu Gminy w Wielgomłynach, od tego czasu z uwagi na brak środków na budowę i wykończenie, zostały zaprzestane działania związane w wykończeniem obiektu.

Planujemy, że wyżej wymieniony budynek adaptujemy na Gminny Ośrodek Kultury który będzie w przyszłości wizytówką Gminy Wielgomłyny. Zamierzamy powrócić do prowadzanych zajęć dla dzieci i młodzieży.

Zagrożenia związane z projektem to:

- Zmniejszająca się ilość dzieci i młodzieży zamieszkująca wieś,
- Niedopasowanie proponowanych przez GOK zajęć do oczekiwań mieszkańców,.

Tabela nr 2. Matryca logiczna projektu

Tytuł projektu	Budowa kanalizacji Wielgomłyny Kolonia – ulica Zagórska i Przedborska
Planowany okres realizacji	2008
Budżet projektu	536 000 zł.
Priorytet zadania	2
Cele bezpośrednie	Skanalizowanie miejscowości
Wskaźnik przedsięwzięcia	1640 m – długość wybudowanej kanalizacji
Rezultaty realizacji projektu	Ukończenie IV etapu budowy kanalizacji w Wielgomłynach – skanalizowanie w 90 % miejscowości
Źródło informacji	Urząd Gminy
Opis działania, założenia i zagrożenia	<p>Działanie to wpisuje się w PRL gminy Wielgomłyny oraz Program Ochrony Środowiska oraz Plan Gospodarki Odpadami dla gminy Wielgomłyny. Działanie związane z kanalizacją są niezbędne i mają bezpośredni wpływ na stan środowiska naturalnego w miejscowości Wielgomłyny oraz sąsiednich terenach.</p> <p>Zagrożenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Niepodłączanie się mieszkańców miejscowości do systemu kanalizacyjnego, -Wpuszczanie do kanalizacji przez użytkowników silnie zanieczyszczonych ścieków.

Tabela nr 3. Matryca logiczna projektu

Tytuł projektu	Budowa pomnika w Wielgomłynach upamiętniającego odzyskanie Niepodległości przez Polskę
Planowany okres realizacji	2008
Priorytet zadania	3
Budżet projektu	50 000 zł.
Cele bezpośrednie	Opracowanie projektu pomnika Budowa pomnika poświęconego 90 -tej rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości
Wskaźnik przedsięwzięcia	Pierwszy pomnik w miejscowości.
Rezultaty realizacji projektu	Pomnik
Źródło informacji	Urząd Gminy
Opis działania, założenia i zagrożenia	W częściowo odnowionym parku powstanie pomnik, upamiętniający 90 rocznicę odzyskania niepodległości. Zagrożenia: -dewastacja pomnika.

Tabela nr 4. Matryca logiczna projektu

Tytuł projektu	Drogi - modernizacja chodnika ul. Krzętowska, Wielgomłyny
Planowany okres realizacji	2008
Priorytet zadania	4
Budżet projektu	32 630 zł.
Cele bezpośrednie	Opracowanie dokumentacji, odwodnienie drogi Budowa chodnika
Wskaźnik przedsięwzięcia	502 m - długość chodników
Rezultaty realizacji projektu	Wzrost ilości chodników na terenie miejscowości w ujęciu procentowym, Zmniejszając się ilość wypadków Poprawa bezpieczeństwa pieszych
Źródło informacji	Urząd Gminy
Opis działania, założenia i zagrożenia	Wieś Wielgomłyny to zwarta miejscowość, znajdująca się przy drodze powiatowej E 3934. Z uwagi na ruch panujący na drodze Wielgomłyny - Krzętów, jak również na ciągle wzrastającą ilość samochodów konieczne jest wybudowanie chodnika, który pozwoli mieszkańcom wsi bezpiecznie poruszać się na terenie miejscowości Wielgomłyny.

Tabela nr 5. Matryca logiczna projektu

Tytuł projektu	Budowa drogi dojazdowej, Wielgomłyny ul. Polna
Planowany okres realizacji	2009
Priorytet zadania	5
Budżet projektu	47 500 zł.
Cele bezpośrednie	Opracowanie dokumentacji, odwodnienie terenu, Wykonanie nowej nawierzchni asfaltowej
Wskaźnik przedsięwzięcia	180 m.b. jezdni asfaltowej
Rezultaty realizacji projektu	Spadek ilości uszkodzonych samochodów Spadek ilości wypadków samochodowych
Źródło informacji	Urząd Gminy
Założenia i zagrożenia	Brak możliwości finansowania inwestycji z innych źródeł niż budżet gminny

Tabela nr 6. Matryca logiczna projektu

Tytuł projektu	Budowa boiska sportowego w Wielgomłynach
Planowany okres realizacji	2009-2010
Priorytet zadania	6
Budżet projektu	780 000 zł.
Cele bezpośrednie	Opracowanie dokumentacji, Odwodnienie terenu, Boisko do piłki nożnej, Boisko do piłki siatkowej i koszykówki, Boisko do tenisa ziemnego Bieżnie i skocznie. Plac zabaw dla dzieci młodszych, Drogi dojazdowe Ogrodzenie i oświetlenie boiska Zagospodarowanie terenu. Wyposażenie w sprzęt
Wskaźnik przedsięwzięcia	21 500 m ² – powierzchnia całkowita terenu z przeznaczeniem na boiska i zaplecze
Rezultaty realizacji projektu	Ilość imprez sportowych odbywająca się w ciągu roku – puchary, igrzyska letnie 400 osób korzystających z obiektu sportowego (miesięcznie w sezonie sportowym od wiosny do jesieni).
Źródło informacji	Urząd Gminy
Opis działania, założenia i zagrożenia	W chwili obecnej gmina jest w posiadaniu terenu pod inwestycję. Zamierzamy stworzyć pełnowymiarowe boisko na którym będą odbywać się imprezy sportowe zarówno gminne, powiatowe jak i wojewódzkie.

Chcemy stworzyć obiekt, który będzie służył wielofunkcyjnie mieszkańcom gminy i będzie można wykorzystywać go do organizowania różnego rodzaju imprez zarówno sportowych jak i kulturalnych.

Zagrożenia:

-Zmniejszająca się ilość dzieci i młodzieży zamieszkującej wieś,

-Brak środków w budżecie gminy na organizowanie imprez sportowo-kulturalnych.